

cercetate, drumurile romane cercetate și necercetate la acea dată și alte aspecte, precum și un număr însemnat de mape cu planuri și schițe privind castrele Drobeta, Sucidava, Romula, ș.a.

Fondul cuprinde de asemenea, o hartă a monumentelor din județul Dolj, în care sînt localizate 52 de obiective după următoarea structurare: monumente istorice, de arhitectură, religioase, sociale, feudale, funerare și comemorative, precum și o hartă a orașului Tg. Jiu din perioada 1812—1840 în care sînt localizate 42 de case și biserici reprezentative pentru acea perioadă.

Importante pentru studierea și cunoașterea istoriei sînt și cele două planșe întocmite de către generalul M. Dragomirescu, care cuprind date privind luptele pentru neatîrnare desfășurate pe meleagurile Olteniei, dintre care exemplificăm: bătălia de la Rovine (1394), localizată lângă Craiova; luptele din pădurea Radovanului pe Desnățui, duse împotriva turcilor de o oaste a lui Mihai Viteazul comandată de banul Udrea; revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu și altele.

O mare parte din fond (89 dosare) este constituită din material documentar care privește restaurarea caselor și culelor feudale din Almăj, Băbenii de Olteț, Borăscu, Brabova, Bujoreni, Broșteni, Calopăr, Cernătești, Curtișoara, Foișoru, Gorunești, Tatomirești, Cerneți, Strejești, Tg. Jiu, etc. Între monumentele istorice de restaurarea cărora s-a ocupat sau a avut în intenție să se ocupe Comisiunea Monumentelor Istorice se află și turnurile medievale Hotărani, Jitianu, Bucovăț, Zăvalu.

Importante sînt și documentele care se referă la restaurarea unor conace boierești declarate monumente de arhitectură ca: Stan Jianu din Preajba, Cornea Brăiloiu din Negoiești, Glogoveanu din Craiova, Nicolau din Coșoveni, Casa Filișanu, Hanul Beharea etc.

Un loc aparte ocupă documentele care se referă la orașul Craiova, printre care evidențiem: planuri ale Craiovei, mai multe mape privind străzile din oraș; evidența hanurilor; documente referitoare la restaurarea caselor Băniei, a hanului Hurezu și altele.

Evoluția urbanistică a Craiovei este reprezentată în 485 de planșe, întocmite cu o deosebită măiestrie și competență profesională. În acest fond găsim un număr mare de planuri, schițe, fotografii care înfățișează importante monumente de arhitectură din Craiova ca palatul Justiției, palatul prefecturii, clădirea colegiului „Nicolae Bălcescu” etc.

Fondul conține și date referitoare la descrierea și restaurarea unor mănăstiri și biserici, multe dintre acestea cunoscute monumente istorice de arhitectură ca: Amărăștii de Jos și de Sus, Balș, Brîncoveni, Caracal, Căluș, Comanca, Celaru, Cioroiu, Dubuleni, Dobriceni, Greci, Fălcoiu, Gura Padinii, Morunglav, Popînzărești, Redea, Rusănești, Racovița, Sopișlița, Radomir, Târșal și altele din județele Dolj și Olt, Baia de Aramă, Bistrița, Busu, Cernaia, Cerneți, Cosavăț, Corcova, Cujmir, Gura Motrului, Izvoru, Lupșa, Obîrșia, Ostrovu Mare, Padina, Rogova, Strehaia, Traianu, Vircioara, Topolnița ș.a. din județul Mehedinți; Cozia, Căzănești,

Dobrușa, Drăgășani, Govora, Ocnele Mari, Șerbănești, Rm. Vilcea, Zătreni și din multe alte localități ale județului Vilcea: Capul Dealului, Broșteni, Gura Motrului, Peșteana, Polovragi, Tismana, Tg. Jiu, Țicleni etc., din jud. Gorj.

Reprezentanții Comisiunii Monumentelor Istorice care au lucrat în Oltenia, dintre care, pentru ultima perioadă se detașează Iancu Atanasescu, nu s-au limitat numai la întocmirea unor documentații de restaurare a obiectivelor mai sus amintite. Lucrările create se constituie într-un adevărat studiu al evoluției arhitecturii bisericești, de-a lungul timpului; schița bisericii mănăstirii Tismana, de pildă, cuprinde șase variante.

Fondul prezentat depășește ca importanță cadrul zonei istorice a Olteniei pentru care a avut atribuții Comisiunea Monumentelor Istorice din Craiova, deoarece cuprinde documente de interes național și chiar internațional. Întîlnim planuri și schițe privind descrierea și restaurarea cetății Timișoarei a curții domnești de la Țirgoviste, bisericii domnești Curtea de Argeș și altele.

Sub titlul „Biserici bazilicale bizantine. Cultul slavo-bulgar”, arhitectul Iancu Atanasescu a întocmit cîteva schițe referitoare la Biserica cruciformă în „T” din Terpezița — Țirnavă, R. P. Bulgaria, în două variante 1290—1298 și 1371—1393 și la Biserica „Aspenie-Bogorodiște-Nicopol” tot din R. P. Bulgaria, din anii 1257—1297.

O importanță deosebită pentru cercetarea istorică o reprezintă evidența și scrierea, pe fișe tip, a unui număr de peste 1000 de monumente istorice și de arhitectură. Sistemul de evidență nu se deosebea prea mult de cel din prezent⁹, și conține date foarte prețioase, datorită conștiinciozității și competenței profesionale cu care a fost întocmit. Numai pentru monumentul istoric „Casa băniei” din Craiova, spre exemplu, s-a întocmit un istoric de 10 file, iar totalul documentelor de evidență avea peste 25 de file. Demn de remarcat este și faptul că fiecare lucrare de evidență, constituită ca unitate arhivistică de sine-stătătoare, cuprinde și planuri, schițe, fotografii ale obiectivului respectiv.

Interesantă este și corespondența între instituția creatoare a fondului (Comisiunea Monumentelor Istorice — secția Craiova) și instituțiile beneficiare ca: Mitropolia Olteniei, instituțiile de artă și cultură, fundațiile constituite pentru construirea sau restaurarea unor edificii etc.

Punerea în valoare a acestor importante documente va spori aportul privind mai buna cunoaștere a istoriei acestei zone care „de-a lungul veacurilor — după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — și-a adus contribuția la dezvoltarea poporului nostru, la formarea națiunii române, a culturii și a artei naționale...”

⁹ Fișa de monument, pe lângă datele cu privire la denumirea și localizarea obiectivului, mai cuprindea: data construcției, istoricul, meșterii autori, inscripții, descrierea monumentului (relevee), forma originală și fazele succesive ale transformării, sistemul constructiv și materialele întrebuințate (tehnica folosită), propuneri de studiu, propuneri de restaurare, izvoare, material grafic și bibliografie, fotografii, care au completat fișa.

VIRGINIA HARET-ANDREESCU — PRIMA ARHITECTĂ DIN LUME

— PROF. DR. ÎNG. RADU HARET —

Monumentele noastre de artă națională au reprezentat în decursul secolelor un important punct de afirmare al spiritului creator al poporului român. Atrasă de frumusețea și originalitatea acestora, posedînd o deosebită înclinație pentru artă, nepoata de frate a marelui nostru pictor Ion Andreescu, Virginia Haret-Andreescu (1894—1962), va deveni prima arhitectă din lume și va avea o vastă activitate pe

multiple planuri. Deschizătoarea de drumuri și orizonturi pentru surorile ei mai tinere a fost definitiv consacrată în al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei din 1981. Ea va fixa pentru totdeauna locul femeii în arhitectură. Astăzi, cînd grație politicii P.C.R. arhitectele din România constituie o remarcabilă forță de construcție a noii societăți, se cuvine să retrăsăm drumul greu inerent oricărui început

de serie, spre a vedea împrejurările în care femeia și-a făcut apariția în acest vast domeniu de activitate.

Virginia Andreescu s-a născut în București la 21 iunie 1894, într-o familie cu venituri modeste și 4 copii. La vârsta de numai 11 ani rămâne unica prezență feminină în casă cu grija fraților mai mici. Trăind în mijlocul capodoperelor create de unchiul său, care decorau în bună parte pereții locuinței unde a crescut, a avut încă de mică prilejul să-și dezvolte gustul pentru frumos. Trăsăturile ei morale s-au dezvoltat armonios, grefind un spirit energic pe temperamentul romantic ce-i dăruise natura, călindu-i caracterul. Va crește ca o marcantă personalitate în arta și tehnica românească. După studii liceale strălucite, obținând o aprobare specială de la întemeietorul Școlii superioare de arhitectură din București, ministrul Spiru C. Haret, se prezintă la concursul de admitere în această instituție de învățământ superior, unde erau admiși numai băieți, reușind cu mențiunea maximă „foarte bine”. Va absolvi la 6 iulie 1919 cu aceeași mențiune maximă, ridicându-și diploma de arhitect.

Decana de vîrstă de azi a arhitectelor din România, Henriette Delavrancea-Gibory, rostea într-o alocuțiune în aula Academiei R.S.R.: „convinsă, demnă și foarte sigură, atît de naturală la locul ei, nimeni n-a îndrăznit s-o conteste... și tot așa a pășit în viață cu talent, putere de muncă și perseverență...”

Concomitent cu arhitectura, a urmat și cursurile Școlii de Belle Arte din București fiind foarte apreciată de maestrul său. Demnă de remarcat este tema aleasă la proiectul de diplomă de arhitectură: „O academie de arte frumoase”. Acesta a fost premiat de Ministerul Învățămîntului la expoziția de la Ateneul Român din 1925.

Plecînd la Roma, în 1921, spre a-și completa formația, absolvă secția de decorații interioare a Școlii superioare de arhitectură. Totodată efectuează cu prof. Montecchi, arheolog cunoscut și președinte al Societății „Fra i cultori dell' architettura e archeologia”, diferite studii care-i vor dezvolta orizontul.

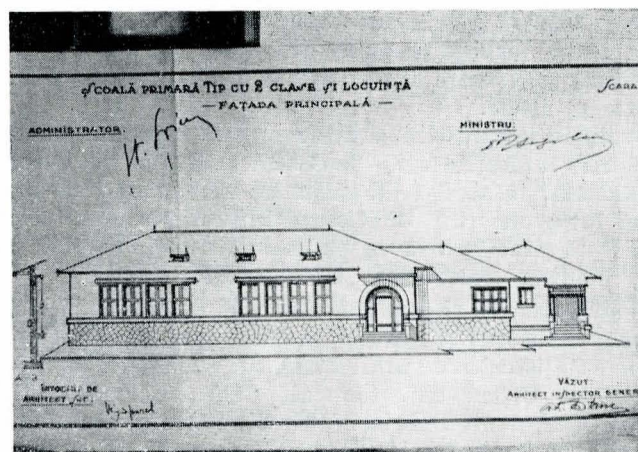
Revenită pe meleagurile natale, plină de entuziasm, prima arhitectă din lume se înclină spre patrimoniul cultural lăsat de înaintași, începîndu-și activitatea la Comisiunea Monumentelor Istorice, unde, sub îndrumarea arh. N. Ghika-Budești, execută o serie de relevee, studii, cercetări și restaurări ale monumentelor noastre de artă națională, parte din ele fiind publicate în Buletinul Comisiunii. Trebuie remarcat că este pentru prima oară cînd numele unei femei arhitect apare în literatura de specialitate de la noi.

Va continua această activitate în paralel cu altele, colaborînd cu maestrul pînă la sfîrșitul deceniului al treilea la monumentală lucrare *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, unde publică, sub semnătură proprie, o serie de materiale cu tematici variate. Aceste studii au lăsat o amprentă determinantă asupra stilului adoptat în proiectele sale de arhitectură.

Dealtfel, încă de pe cînd era elevă arhitect, în atelierul academicianului Petre Antonescu, precum și pe șantierele clădirilor pe care el le proiecta, s-a simțit atrasă în mod special de studiile de arhitectură specific românească reprezentînd un punct de orientare important al epocii respective și a căror influență se va reflecta în creația sa ulterioară.

În căutarea perfecțiunii și a desăvîrșirii proprii, încerca să descopere operele care exprimau desăvîrșirea altora. Nu ezita să zăbovească ore întregi în fața operelor de artă arhitecturală ale înaintașilor. Întreprindea plimbări lungi spre a lua cunoștință de evoluția stilurilor diferitelor epoci, întipărite în piatra patinată de vreme, ce ne transmite mesajul marilor creatori... „fiind — după cum scria regretatul prof. em. arh. Gh. Simotta — într-o perpetuă căutare a frumosului pe care îl fixa în albumul purtat mereu la subțioară”.

Într-adevăr, încă de la începutul carierei, paralel cu activitatea de arhitectură, execută o serie de desene, acuarele și picturi în ulei cu diferite tematici. Lucrările denotă un spirit fin de observație a formelor și proporțiilor, iar gama cromatică întinsă pe un spectru larg traduce, datorită nuanțurilor fine, deosebita sensibilitate a artistei. În decembrie 1920, cu o parte din acuarelele executate după monumentele noastre de artă națională și cultură populară, deschide o expoziție cuprinzînd 66 de lucrări din tematica cărora reiese, cu claritate, amprenta puternică pe care studiul arhitecturii tradiționale locale o lăsase asupra tinerei artiste. Presa timpului consemna: „D-ra Andreescu expune case, biserici, interioare, bine văzute, simțite cu tact și holțire în formele lor constructive”. Douăzeci și opt de lucrări s-au achiziționat imediat de Comisiunea Monumentelor Istorice pentru colecțiile sale, iar o parte au fost reținute de diferiți cunoscători de artă ai timpului.

Planul unei școli primare

Parte din acuarelele ei, inclusiv catalogul expoziției, se află azi la cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei R.S.R.

Mai tirziu, timpul nu-i va mai permite pictarea monumentelor istorice și de artă și va începe să le immortalizeze pe peliculă, dovedind o adevărată măiestrie în alegerea unghiurilor și subiectelor tratate.

Prima noastră arhitectă, conștientă de imperativele României reîntregite, se angajează încă din 1923 în serviciul public la Serviciul tehnic al Ministerului Instrucțiunii, unde va lucra fără întrerupere aproape 3 decenii și va trece prin toate gradele corpului tehnic al arhitecților din România, ajungînd a fi prima femeie arhitect inspector general. Aici i se deschide un larg și variat cîmp de activitate. Cele peste 40 de proiecte elaborate și a căror execuție a urmărit-o cuprind: școli primare și secundare, internate, instituții de învățământ superior, proiecte tip, proiecte speciale etc., majoritatea tratate în spiritul curentului de afirmare a specificului național. Însușindu-și o experiență bogată în acest domeniu a conceput soluții speciale, introducînd în compoziție înaintate principii de distribuție și confort, iar în înfățișare, expresia sinceră a lăcașurilor destinate pregătirii tinelor generații.

Indicăm unele din principalele localități ale căror construcții școlare îi poartă amprenta: București, Pitești, Tîrgo-

viște, Rîmnicu-Sărat, Focșani, Tecuci, Vaslui, Iași, Făgăraș și Cluj-Napoca. Menționăm printre acestea Școala primară din Socola-Iași al cărei proiect a fost publicat încă din 1925 în organul Societății arhitecților din România, revista „Arhitectura”, unde Virginia apare ca primă prezență feminină.

Concomitent cu activitatea din serviciul public, cu energia care-o caracteriza, realizează, singură sau în colaborare, o serie de clădiri monumentale cu diverse programe. Vom

Teatrul-cinema din Govora

aminti blocul cu 5 etaje al Societății „Tinerimea română”, situat în B-dul Schitu Măgureanu din București, edificat în 1923, care cuprinde pe lângă un vast program de distribuție interioară și o sală de spectacole cu 1200 de locuri. De asemenea imobilul cu 8 etaje din Piața Rosetti, colț cu str. Hristo Botev, avînd la coronament o cornișă despre care marii arhitecți ai vremii s-au exprimat în stil elogios, datează din 1926. Dar ce să spunem de „Teatrul-cinema” din Govora,

executat în stil neoromânesc cu arcade și dominat de un foișor, unde și astăzi, oamenii muncii aflați la odihnă își pot îmbogăți cunoștințele culturale?

Trei fîntîni comemorative aflate pe DN 1 între Comarnic și Sinaia, dintre care una situată în fața Complexului Izvorul Rece răcorește și astăzi călătorul însetat, au fost edificate în perioada anilor '20.

Pe lângă realizările prezentate s-a preocupat îndeosebi de problemele privind economia și confortul locuinței, proiectînd și executînd 17 case de locuit pentru o familie și 26 cu mai multe apartamente răspîndite pe cuprinsul țării.

Urmărind evoluția stilului său propriu în arhitectură, constatăm că la clădirile datînd din deceniul al treilea predomină, în general, în fațadă verticalele îndrăznețe, încadrate de arcadele întîlnite în arhitectura populară tradițională și în cea clasică, a edificiilor de cult. Majoritatea au la unul din colțuri un foișor, jocul volumelor fiind variat. Începînd cu deceniul al patrulea, în pas cu noile curente ale vremii, apare o tendință mai mare de stabilitate a compoziției. Încep să se impună orizontalele, resimțindu-se în mod sensibil influența revoluției stilului modern în arhitectură pe care o urmează cu tact și discreție.

În plină maturitate profesională se căsătorește, în 1928, cu prof. ing. constructor Spiru I. Haret, nepotul savantului, cu care va colabora intens pe toate planurile, pînă la sfîrșitul vieții.

Grație aptitudinilor ei, a predat pe parcursul celor peste 40 de ani de activitate profesională numeroase cursuri de specialitate.

Adesea țara a însărcinat-o s-o reprezinte la diverse congrese internaționale de arhitectură, ținute peste hotare la: Paris, Bruxelles, Roma, Berlin, Moscova.

Cele peste 130 de lucrări proiectate și executate, ale căror imagini se află la secția de stampe a Bibliotecii Academiei R.S.R., denotă spiritul creator, dotat cu o energie și o voință deosebite, al primei arhitecte din lume.

ARHITECTURA TRADIȚIONALĂ DIN ȚARA VRANCEI — CASA ȚĂRĂNEASCĂ

ION CHERCIU

Literatura de specialitate consacrată studierii arhitecturii țărănești din România este cea mai grăitoare dovadă a locului pe care aceasta îl ocupă în contextul culturii populare din țara noastră.

Interesul de excepție manifestat în legătură cu tipurile de case, materialele și tehnicile de construcție etc. se datorează, pe de o parte, extraordinarei înfloriri a arhitecturii din lemn ajunsă, în multe zone, la nivelul unei adevărate măiestrii artistice iar pe de altă parte, rolului determinant pe care aceasta îl are, alături de celelalte sectoare ale culturii tradiționale, în cadrul istoriei și civilizației românești¹.

Problemele complexe care au dus la conturarea unor elemente specifice în funcție de zona etnografică sau provincia istorică, dar care poartă amprenta aceleiași matrice stilistice

inconfundabile a poporului român, au fost studiate de pe poziții științifice diferite în funcție de domeniile urmărite (etnografie, sociologie, medicină etc.).

Cum era și firesc, valoarea artistică deosebită a arhitecturii populare a dus, în repetate rînduri, la cercetarea acesteia și din perspectiva artei populare. Pe deplin motivate științific și, de multe ori, extrem de valoroase, studiile elaborate de pe aceste poziții s-au orientat, cu precădere, la investigarea unor zone în care arhitectura țărănească impresionează, în primul rînd, prin proporții și monumentalitate.

Pentru zona Vrancei istorice, de pildă, bibliografia și, respectiv, informațiile referitoare la arhitectura populară, în general, și la casa țărănească, în special, nu sînt la nivelul impus de bogăția materialului existent în ținut și de cerințele pe care le reclamă conturarea unei imagini globale a culturii și artei populare a acestuia. Organizarea din timpuri străvechi a oamenilor din această depresiune intracarpatică într-o puternică uniune de obști libere a permis Vrancei să-și mențină

¹ R. Vuia, *Le village roumain de Transylvanie et du Banat*, București, 1937; Gr. Ionescu, *Istoria arhitecturii românești*, București, 1937; idem, *Arhitectura populară română*, București, 1957; P. Petrescu, *Arhitectura în vol. „Arta populară românească”*, București, 1969; I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973; V. Butură, *Etnografia poporului român*, Cluj-Napoca, 1978.